

Heem-info

contact: 040 2016669 of 040 2014310

e-mail: secretaris@weerderheemvalkenswaard.nl

website: www.weerderheemvalkenswaard.nl

Rekeningnummer: NL82RABO0108210324 t.n.v. pennm HKK

Weerderheem is ANBI-vereniging Contributie: € 32.50

Heemkamer: Oranje Nassaustraat 8f, 5554 AG Valkenswaard, 040-2015055.

Open op dinsdag vanaf 20.00 uur en eventueel op afspraak.

U wilt het bestuur bereiken?

juni
2020

Henk Wessels	voorzitter	De Vlasakker 17	5555 LG	Valkenswaard	040-2014310
Sjef Tooten	secretaris	Franciscusdal 48	5551 CS	Valkenswaard	040-2016669
Wil Mesman	penningmeester	Stakenborgakker 47	5554 GV	Valkenswaard	040-2070363
Loet Visschers	vice-voorzitter	De Lathyrus 22	5552 PJ	Valkenswaard	040-2017453
Jeanne van Bree-Meurkens	bestuurslid	Valkenierstr. 122	5555 JE	Valkenswaard	040-2019018
Erwin van Oorschot	Bestuurslid	Hulstbeemd 29	5551 HP	Valkenswaard	040-8452950
Els Verbeek-Dielis	bestuurslid	Markt 56	5554 CD	Valkenswaard	040-2016313

Versoepeling van de coronaregels

De ontwikkeling van de coronacrisis zwenkt de goede kant op. Iedereen is blij dat het daagse leven meer normaliteit terugkrijgt. Er zijn nog volop richtlijnen en beperkingen, waarvan het Weerderheembestuur hoopt dat je die voldoende goed kunt handlen. En dat je de prachtige zonnige dagen van de vorige maand hebt kunnen genieten. En dat je toch enigszins je ding hebt kunnen doen en kunt blijven doen. In je werk, je vrijetijd, hobby's en andere invullingen die je leuk vindt. We begrijpen dat heemactiviteiten gemist worden. We proberen daarin tegemoet te komen door in contact te blijven middels Heeminfo en Heeminfo extra. De papieren leden krijgen de extra editie bij deze juni-Heeminfo. Omdat er voorlopig geen direct ander contact (heemkamerbezoek, werkgroepbijeenkomsten enz.) in het vooruitschiet ligt blijven we ons zo behelpen.

In deze Heeminfo staan de komende activiteiten nogmaals, optimistisch, opgesomd. Maar met een 'deadline van doorgang' erbij.

Het bestuur wenst je behouden gezondheid.

Data

Dinsdag 2 juni DB Skype-vergadering.

Heeminfo-juni komt in de eerste week van juni; veertien dagen later de Heeminfo extra.

In juli vergadert het DB alleen indien nodig.

Eerste week juli: Heeminfo (normaal slaan we juli over) met weer 14 dagen later de Heeminfo extra.

Dinsdag 4 augustus: DB vergadert.

Gevolgd door de Heeminfo-augustus plus de Heeminfo extra twee weken later.

Dinsdag 1 september vergaderbijeenkomst DB.

De Heeminfo-september meteen erna.

Zondag 13 september, 'open middag' foyer Carolus. (deadline Heeminfo-augustus)

Dinsdag 15 september, lezing Wil Coolen:

'Neutraal Moresnet, Drielandenpunt was ooit een Vierlandenpunt'. (deadline Heeminfo-augustus)

Zaterdag 19 september, heemreis België: abdij Val-Dieu, Moresnet en Drielandenpunt. (deadline Heeminfo-augustus)

Dinsdag 20 oktober, lezing door Arthur de Vries en Han Smits

'Het legerkamp bij Oirschot 1832-1834'. (t.z.t. een deadline)

Dinsdag 17 november, lezing Mathieu Franssen 'De Kartering van het Hertogdom Brabant'.

Dinsdag 15 december

'combi' van ALV (Algemene Ledenvergadering) en verrassingsavond.

Het verzoek aan de werkgroepen luidt nog altijd:

*Maak een voorzetje van wat je 13 september (of later) met je groep wil presenteren en breng het bestuur op de hoogte.

*Mocht er versoepeling van de regels komen, dan kan er overlegd worden of je met de werkgroep in de zomermaanden op de heemkamer terecht kunt.

*Over heemkamer gesproken: als iemand er per se moet zijn voor het een of ander, neem contact op met een bestuurslid.

'Leven en overleven in Oorlogstijd, Valkenswaard 75 jaar bevrijd'

Het lijkt wel dat het gunstig is om in zo'n crisistijd als deze een boek aan te bieden.

Dat geldt in ieder geval voor ons laatste boek bij gelegenheid van 75 jaar bevrijding. Meldten we vorige Heeminfo dat ze te koop waren bij Primera, nu kunnen we vertellen dat we ze allemaal kwijt zijn. Mooi resultaat. Met nogmaals dank aan de auteurs!

Gefeliciteerd!

1 Juli is uitgeroepen tot Tongval-jubileumdag. In vorige Heeminfo-extra werd verteld over het ontstaan en begin van een dialect-werkgroep bij Weerderheem. Dat geschiedde in het 33^e levensjaar van Weerderheem. Uiteraard waren er voordien ook al indrukwekkende zaken aangepakt en werkzaamheden gestart die nog altijd core-business zijn van de vereniging. Maar het enthousiasme, de continue werkdrijf, de stevige bezetting en de geanimeerde bijeenkomsten van de Tongvalclub zijn wel eventjes en absoluut zeer uniek. Dialect is voor een aantal heemkundeverenigingen best een 'lastig verhaal', maar dus niet in Valkenswaard. Ze gaan maar door met aan de weg timmeren . . . Zo levert de groep in deze coronatijd telkens een opmerkelijke (en leuke) bijdrage voor de interne communicatie. Zo ook nu.

35 jaar 'TONGVAL'

Beste mense ùit Grôôt-Valkeswird en aander vollek.

De nonne in Schijndel (daor war ik oi-jt op school) drèè-jde z'n èige um in 't graf as ze mij nouw zou-we hurre.

Iedere keer wir . . .

Honderd kirre moes ik schrèève: 'Ik moet Algemeenbeschaafdnederlands spreken'. Virtien jaor war ik toen, mèr al die strafregels hebbe niks ùitgehald.

Ik wil ùillie nouw hil in't kort vertelle hoe wij, in't dialect, zô wèèd hebbe kanne komme. In 1985 zèn we begonne mee-j de werkgroep 'Tongval'.

Hil friit dinne 'r mee-j:

Lieske de Kønning, Lily Payens, Ria Mandigers, Colette van de Kerkhof, Citteke Verschuuren, Anneke Coppes, Harrie Fesol, Wil Pils en Riek Werts en ikke.

Latter kwame 'r Mientje Kwinte, Jan Driese en Charles Fonteijn nog bij.

In de loop der jaore zèn 'r 'n àntal afgevalle en helaas ok overleeje. Frans van Daol hi efkes mee-j

gedòn mer die haj meer mee-j meziek as mee-j Valkeswirdse praot.

Mer Tilly Wèijne, Mieke van Eèrrep, Jolanda Cornelisse en Frans Box drèèjen ok al wir jaore mee-j.

Bovendien hebbe we, um nie te vergèete, Tilly as grôôt tiikentalent!

In't begin ginge we as 'n stel ongedopte op pad um bèndjes op te nèmme over aaw beroepe en zegswijze en praot van aaw mense. 't Tikke van de klok, 't geruur van 'n lippelke in de koffie, 't krakende kuukske, d'n hond en 't geflùit van de kenarrie ging allemol mee-j op 't bèndjel! Wizze wij veul.

Mèr . . . schòn verhaole zèn 'r dur ontstòn.

De uurst versjes van Lieske kwame in't Periodiekske tot dè Jan dè latter overnam. In 't twidde jaarboek kwame de urste verhaole mee-j commentaar van Ad Dams. Dè war in niggentiendrie-en-niggentig.

Zô rond twiidualzend hebbe we ons ùitgekuurd op 'Goed gebekt in eigen dialect'. Koste toen twii euro. Dik zèn we opgetroi-je, vur Jan en alleman en iedere kiir wir . . . kassa!! Vijftig euro vur Weerderheem.

Toen wier 't twiidualzendzeuve en ware wij toe àn 'n echt boek. 'M'n Moederstaol', hillemol bij d'n tèèd mee-j zo'n nuuwverwetste ceedee er in. Worbij we ons dik hebbe laote lèi-je dur dieje gelirde mens van de Universiteit van Nijmwege. Jos Swanenberg.

En nouw kumt deez jaor 't achttiende 'Goed gebekt in eigen dialect' ùit.

Vèèfendertig jaor latter.

Niet te geleuve!!

Joke Pils-Molle

Boek Ad Maas

Heemlid Ad Maas is breed historisch geïnteresseerd én bijzonderactief.

Zo is hij o.a. actief bij 'Studiekring Eerste Millennium' (SEM). Deze Kring houdt zich bezig met een hernieuwd onderzoek naar de geschiedenis van het eerste millennium van de Lage Landen in de periode 100 v. Chr. tot 1200 n. Chr.

Zo is men al geruime tijd bezig met de zogenoemde Peutinger Kaart.

Na het 18^e symposium van SEM in 2017 verscheen een bundel artikelen (van o.a. Ad Maas) waarmee een volgende stap in het onderzoek werd ingezet.

Logo SEM

Daarna, en dat is nu, heeft Ad de volgende studie afgerond.

Zijn onderzoekgegevens staan bijeen in een vlot leesbaar boek:

'De identiteit van de Peutinger Kaart'.

Het boek en de genoemde artikelenbundel komt in onze heembieb. Volgende Heeminfo-extra hierover meer.

'De identiteit van de Peutinger Kaart', Ad Maas; 175 pag. paperback. Uitgeverij ASPEKT, Soesterberg. www.uitgeverijaspekt.nl. ISBN 978-94-6338-495-7.

A2-Erfgoedcommissie

Die groep heeft 19 mei digitaal overleg gepleegd. *Eén item komt met name onder de aandacht: het slopen van de school aan de Kromstraat, bs De Pionier. Het is in Valkenswaard de laatste school in een karakteristiek gebouw, Het bestuur van het heem zal het waardevolle van dit gebouw onder aandacht van het lokale bestuur brengen.

*De commissie vraagt info over de 'straatwand' van Dommelseweg 13-15-17A-17D? Welke historische waarde heeft dit? Gegevens, verhalen en foto's.

*Mededeling: de wandkleden van Willi Martinali (twee figuren met muziekinstrumenten) en Luc van Hoek (Heilige Willibrordus) zijn aangewezen tot beschermd gemeentelijk cultuurgoed. In eerdere Heeminfo's is er uitbundig op ingegaan.

*Het laatste ontwerp 'aanpassing voor bewoning Antoniuskerk' is nog niet geheel goedgekeurd.

*14 juli vergadert de A2-Erfgoedcommissie weer.

Nieuwsbrief Brabants Heem

Voor de digitale leden wordt bij deze Heeminfo ook de Nieuwsbrief van juni van Brabants Heem toegevoegd.

Ontwikkeling Dommelland

We houden je op de hoogte. Vorige Heeminfo is gemeld dat, vooruitlopend op de bijeenkomsten, de gemeente een algemene enquête wilde uitzetten over het onderwerp.

Dat voornemen is geëffectueerd.

De enquête gaat over de vijf deelgebieden binnen Dommelland. Je kunt zelf kiezen of je jouw mening en ideeën indient voor één of voor meerdere deelgebieden. Dat hoeft niet allemaal in 1 keer, je kunt de enquête op elk moment opnieuw openen en invullen. Kost weinig tijd.

De uitkomsten wordt 'gebruikt' bij het voorbereiden van de bijeenkomsten in het najaar, niet ter vervanging hiervan. Door te klikken op de volgende link kom je in het enquêteformulier:

<https://app.maptionnaire.com/nl/8664/>.

Dit programma is ook via de telefoon te bedienen.

De oproep van Weerderheem is nog steeds dezelfde. We vragen leden die willen deelnemen vanaf september aan één van de vijf werkgroepen om, voor ons, te waken over de cultuurhistorische waarden van het buitengebied.

Heemreis 19 september, Moresnet

Het doorgaan is geheel afhankelijk van de vigerende coronakwestie . . . Alle afspraken voor de heemreis op 19 september zijn gemaakt.

Maar de uitvoering kan probleemloos 'opgepakt' en 'verplaatst' worden naar volgend jaar september.

We werken niet voor niks. Deadline voor doorgaan in 2020: midden augustus. Dan ook pas kunnen de deelnemers aangemeld worden.

In deze Heeminfo tref je, om je te interesseren, volop info over de te bezoeken reisdoelen.

De bus brengt ons van Valkenswaard naar Abdij Val-Dieu te Aubel. Daarna rijden we door naar Kelmis. De laatste rit in België gaat naar het Drielandenpunt. En ten slotte brengt de chauffeur ons terug naar Valkenswaard.

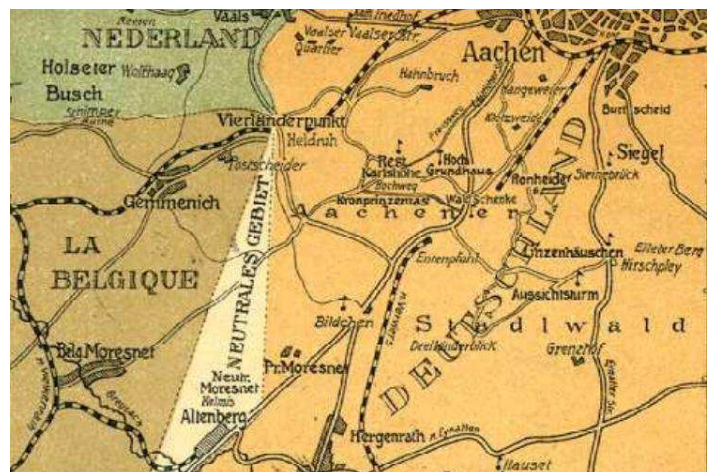
De stops. We bezoeken de Abdij Val-Dieu in Aubel, het 'musée Vieille Montagne' in Kelmis en de Boudewijntoren en het Drielandenpunt Vaals. Koffie of thee met iets lekkers bij aankomst op de abdij; daar regel je later ook (zelf) de lunch en op het Drielandenpunt kun je een afzakkertje nemen.

Wil Coolen geeft op 15 september een voorbeschouwende lezing en zal op 19 september op enkele plekken nadere toelichting geven.

Moresnet? Neutraal Moresnet?

Heemreisinfo voor als het doorgaat

Moresnet is tegenwoordig nauwelijks nog terug te vinden, vrijwel alle herinneringen zijn verdwenen.

Het Belgische dorp Moresnet ligt ten westen van de vrijstaat Neutraal Moresnet.

Neu Moresnet ligt in het oosten, eerst in Pruisen en nu in (Duitstalig) België.

De vrijstaat Neutraal Moresnet lag daar tussenin, als een taartpunt die bij Vaals begon en in het zuiden ophield op het midden van de rijksweg tussen Luik en Keulen. Het dorp Kelmis was de hoofdstad. De grenslijnen waren kaarsrecht; soms liep de grens dwars door huizen heen.

Neutraal Moresnet, ontstaan van dit condominium

Heemreisinfo bij doorgang

Daarvoor moeten we terug naar de Slag bij Waterloo op 18 juni 1815 en de definitieve nederlaag van Napoleon Bonaparte. Bonaparte werd gestationeerd op Sint Helena (eiland Atlantische Oceaan) waar hij vanaf 15 oktober 1815 tot zijn dood op 5 mei 1821 verbleef in Longwood House (nu museum).

*Longwood House
nu museum*

De overwinnende mogendheden onderhandelden in Wenen (Congres van Wenen), van september/oktober 1814 tot 9 juni 1815). Dat waren met name Pruisen (vaste waarde in Europa van 1226 - 1947), Oostenrijk, Rusland en Engeland.

Om Frankrijk aan banden te leggen streefden ze naar een staatkundige herindeling.

Voor het Koninkrijk der Nederlanden was aanwezig: Hans Christoph Ernst von Gagern uit Worms, eerste minister van koning Willem I (voor alle vier zijn oranje-vorstendommen).

Er werd besloten het 'Verenigd Koninkrijk der Nederlanden' (België en Nederland samen) op te richten en de linker-Rijnoever aan Pruisen toe te wijzen, om zo tegen Frankrijk sterk te staan.

Om nu heel precies de grenzen tussen Nederland en Pruisen vast te stellen werd op 28 juni 1815 Maximiliaan de Man (1765 - 1838, Nederlands luitenant-generaal der Genie) benoemd, die er samen met Karl von Bernuth namens Pruisen uit moesten zien te komen.

Geen zware kluit want het 'Protocol van Londen' van een jaar eerder (21 juni 1814), had deze stap al voorbereid. De zogeheten 'Acht Artikelen van

Londen' waren een geheime overeenkomst tussen de voornoemde grootmachten om het huidige grondgebied van België en Nederland toe te kennen aan Willem I der Nederlanden. En Willem had dit al op 21 juli 1814 geaccepteerd.

Koning Willem liet er geen gras over groeien; op 12 mei 1815 nam hij bezit van het 'departement Beneden-Maas' en het grootste deel van het 'Overkwartier van Gelder'.

De oostgrens met Pruisen werd vastgesteld op een afstand van een kanonschot (!) (dat is ongeveer 2,5 kilometer) gemeten vanaf de rivier de Maas.

Nieuwe grens

Ze waren ook al begonnen met het markeren van de grens.

Vanaf het drielandpunt in de Moezel waar de grenzen van het Verenigd Koninkrijk der Nederlanden, het Koninkrijk Pruisen en het Koninkrijk Frankrijk elkaar ontmoeten, bij het huidige Luxemburgse plaatsje Schengen, plaatste men in noordelijke richting nieuwe grenspalen, te beginnen met nummer 1.

De werkzaamheden verlopen voorspoedig tot op het punt waar men grenspaal nummer 188 in de grond slaat. Vanaf hier loopt de grens dwars over het grondgebied van de zinkmijn 'Altenberg' of 'Vieille Montagne'!

Vanwege het grote economische belang van deze mijn wil zowel het Verenigd Koninkrijk der Nederlanden als het Koninkrijk Pruisen de mijn graag aan het eigen grondgebied toevoegen. Daarover ontstaat er bij De Man en Von Bernuth geen overeenstemming.

Over het 'bezit van Kelmis' blijken twee artikelen van het Weense verdrag elkaar tegen te spreken. De Nederlandse grens ligt bij Kelmis tot twee kilometer oostelijker dan de westgrens van Pruisen. Men wordt het niet eens.

De regeringen van de Nederlanden en Pruisen besluiten om het gebied van Moresnet los te koppelen van de onderhandelingen en tijdelijk tot neutraal gebied te verklaren.

Oplossingen

Op 26 juni 1816 wordt de stichting van 'Het Onverdeelde Gebied van Moresnet' met het 'Traktaat van Aken' bezegeld. Het 'Traktaat van Aken' is de overeenkomst van Nederland met Pruisen over het grensgebied. Het wordt opgesteld als een tijdelijke oplossing, maar de speciale commissie die het vraagstuk had moeten oplossen is nooit bijeengeroepen.

Na 'de grote lijn' van het Congres van Wenen hebben de beide mannen over de rest van de precieze grens (naast stichting van Neutraal

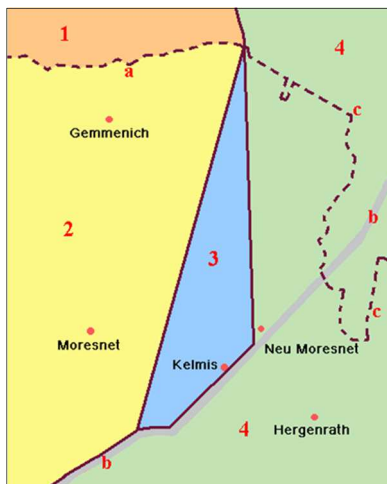
Moresnet) vanaf het noordelijkste punt van de provincie Limburg tot het drielandenpunt met Frankrijk bij Schengen ook nog aardig gebakkeleid. Er komen daarbij zo'n 25 'grenscorrecties' uit hun koker.

Condominium (een staat van gedeelde soevereiniteit)
De bestaande gemeente Moresnet (van voor het Congres van Wenen) werd dus in drie/vier delen verdeeld.

1-2 Het Verenigd Koninkrijk der Nederlanden (Nederland+België) onder koning Willem I kreeg het westelijk deel met de dorpen Moresnet en Eikskén (Moresnet-Kapel). Dit werd de nieuwe verkleinde gemeente Moresnet.

3 Van het middenstuk (de twistappel) maakten ze, rondom de mijn en het mijnwerkersdorp Kelmis, een apart landje: 'Neutraal Moresnet'!

4 Het oostelijk deel werd Pruisisch onder de naam Preußisch-Moresnet.

1 **Nederland**, nu de provincie Limburg.
2 Het westelijk deel met **Moresnet**: eerst Nederland, later België (1839).

3 Het tussengebied met zinkmijn en Kelmis werd de staat **Neutraal Moresnet**, nu België (1919).

4 Het oostelijk deel met **Neu-Moresnet** werd **Pruisisch** (nu Duitsland).

Er ontstaat ter plekke een miniatuur-, mini- of dwergstaatje zonder bestuurlijke vertegenwoordiging, een condominium. Dat is het geweest van 1816 tot 1919, ruim 100 jaar.

Het is geen unicum. Want kijk, er zijn (toen al) meer dwergstaten:

Luxemburg	2586 km ²
Andorra	468 km ²
Malta	316 km ²
Liechtenstein	160 km ²
San Marino	61 km ²
Moresnet	3,44 km ²
Monaco	2 km ²
Vaticaanstad	0,44 km ²

Groothertogdom Luxemburg had overigens een personele unie (=hetzelfde staatshoofd) met 'Het Verenigd Koninkrijk der Nederlanden' (België-Nederland).

Grenspalen Neutraal Moresnet zijn er nog Heemreisinfo bij doorgang

Vanwege het verdwijnen van de eikenhouten grenspalen, mogelijk in de kachels van particulieren, besluit men rond 1870 om de grens met Neutraal Moresnet te markeren met van zestig stenen palen. Deze worden voorzien van de Romeinse cijfers I t/m LX, oftewel: 1 t/m 60.

Nr. I bevindt zich aan de zuidwestzijde van Kelmis aan de Lütticherstrasse. Paal XXX ligt aan de Route des Trois Bornes, vlakbij het huidige Drielandenpunt op de Vaalserberg en nummer LX prijkt eveneens aan de Lütticherstrasse, maar dan aan de noordoostelijke ingang van Kelmis.

De Lütticherstrasse zelf, de hoofdweg tussen Aken en Luik, vormt de zuidoostelijke grens van Neutraal Moresnet. Langs deze 'natuurlijke' barrière besluit men geen grenspalen te plaatsen.

Mocht je er je ter plaatse verder in verdiepen, de grenspalen I t/m XXX vormen de westelijke grens van Neutraal Moresnet met België en de grenspalen XXXI t/m LX vormen de oostelijke grens van het neutrale gebied met het Duitse Rijk.

We zijn inmiddels 100 jaar verder. Toch kun je tussen de Vaalserberg en Kelmis nog 52 van de 60 stenen grenspalen op hun oorspronkelijke plaats terugvinden. Nummer XXXI is in 2008 mogelijk onder een parkeerplaats verdwenen. Nummer LIII is verplaatst naar het Musuem Vieille Montagne aan de Lütticher Straße 278 in Kelmis.

De nummers XVI, XX, LII, LIIII, LV en LVI zijn tot op heden nog niet teruggevonden. Men vermoedt dat de vier laatstgenoemde stenen palen verloren zijn gegaan tijdens de zandafgraving ten behoeve van de autosnelweg Luik - Aken (E40).

Idee . . . Ben je een keer op bezoek in de buurt van het Drielandenpunt? Maak dan een wandeling (11 km) rondom het oude mijngebied van Neutraal Moresnet en alle 52 nog resterende grenspalen uit 1869/1870 ('bergschoenen' niet vergeten!). Deze palen vormen de stille getuigen van een tijdperk met veel reuring in de regio ten zuiden van het huidige Drielandenpunt.

Zuid Limburg, land en taal Heemreisinfo bij doorgang

In de vorige Heeminfo las je dat Neutraal Moresnet een eigen taal (Esperanto) kreeg. Maar we zit-

ten ook in Zuid Limburg; en Limburgers verstaan we somtijds goed. Toch is het een 'zelfstandige' taal: Platdiets, een mix van Limburgs met Ripuarisch. Daarom iets meer over Limburg.

Limburg: hertogdom, graafschap, Koninkrijk der Nederlanden

Het graafschap (vanaf 1101 hertogdom Limburg) ontstond bij het uiteenvallen van het hertogdom Neder-Lotharingen in de 10e en 11e eeuw.

Het omvatte voornamelijk het land van Eupen.

De eerste bekende heer was Frederik van Luxemburg (†1065). Hij bouwde de burcht Limburg op een uitstekende rotspunt boven de rivier de Vesder.

Zijn schoonzoon graaf Udo van Limburg, (1064-1078) bouwde de burcht Limburg uit tot een territoriale landsheerlijkheid, en werd daarmee de feitelijke stichter van de Limburgse dynastie.

Aan diens zoon Hendrik I werd op kerstdag 1101 door keizer Hendrik IV de titel van 'hertog van Neder-Lotharingen' verleend, waardoor Limburg een hertogdom werd.

zuidwestelijke deel rond Herve gedomineerd door het Waals.

Tot de opheffing van het hertogdom Limburg hoorde Moresnet tot de Limburgse hoogbank Montzen. Net als de rest van het hertogdom werd Moresnet bij de annexatie van de Zuidelijke Nederlanden door de Franse Republiek in 1795 opgenomen in het toen gevormde departement Ourthe.

In 1815 wordt het voormalige hertogdom Limburg onderdeel van het Verenigd Koninkrijk der Nederlanden (België + Nederland).

Het is wel ironisch, dat de Nederlandse koning inzake het oude hertogdom precies de geheel onhistorische Franse departementsindeling heeft gevolgd. Bijgevolg werd het oude Limburg (als onderdeel van het Ourthedepartement) nu Luiks territorium. Koning Willem I hechtte er daarentegen aan (grotendeels uit eigenbelang om de titel Hertog van Limburg te kunnen voeren) dat de oude naam Limburg niet verloren ging.

Daarom werd deze naam nu toegekend aan het

Hoofdstad van het hertogdom Limburg, Limburg aan de Vesder. (Stedenatlas van Hoogenberg & Braun, 1572-1618)

1. La tour Jehan le Westi. 2. S. George Eglise parochial. 3. La haille mason de la Ville. 4. Le Chateau. 5. La porte de haul. 6. La port de Chateau.

Het hertogdom Limburg, gelegen in de Nederlanden tussen de rivier de Maas en de stad Aken, was een staat van het Heilige Roomse Rijk. Het grondgebied dat hiertoe behoorde is nu verdeeld tussen de Belgische provincies Luik (noordoostelijk deel) en Limburg (oostelijk deel van gemeente Voeren). De belangrijkste steden in het hertogdom waren de hoofdstad Limburg en Eupen.

De stad Limburg is de naamgever van het hertogdom en van de latere provincies, rond 1575.

Taalkundig gezien lag Limburg op de grens van Germaans en Romaans Europa. Terwijl in de noordelijke en oostelijke districten Limburgse en Ripuarische dialecten werden gesproken, werd het

voormalige Franse departement Neder-Maas, dat (met delen van het voormalige Roerdepartement) de nieuwe provincie Limburg vormde. Van deze nieuwe provincie hebben alleen de landen van Overmaas een verbinding met het oude hertogdom Limburg.

Zodoende is de geografische term Limburg dus op oneigenlijke wijze verschoven naar het noorden. Nu ging ze ineens gebruikt worden voor gebieden die voorheen tot Loon, Landen van Overmaas, Gulik, Kleef of Gelre behoorden.

Het oude hertogdom Limburg degenereerde zo tot restgebied. Alleen de oude naam was in ere gehouden. Hiermee werd tevens het sein tot verdere verfransing van het oorspronkelijke Limburg gegeven, dat nu lag ingebed in de Frans sprekende omgeving van de (Zuid-)Nederlandse provincie Luik.

Taal: Limburgs en Platdiets

Het Limburgs dialect is sterk op zijn retour. In 1909 sprak nog 100 procent van de inwoners van Limburg één of andere variant van het Limburgs dialect. Vandaag kan naar schatting nog 36 procent van de Limburgse bevolking een dialect spreken. Alleen in Zuid-Limburg en het Maasland blijft het dialect goed standhouden.

Het Limburgs (Limbörgs, Lèmbörgs of officieuzer: Plat) is een van de drie onder het Europees Handvest erkende minderheidstalen in Nederland (naast het Fries en Nedersaksisch).

Sinds 19 maart 1997 is het Limburgs als zodanig erkend.

Het Limburgs valt uiteen in meerdere dialectvarianten met elk hun eigen kenmerken, zonder dat er sprake is van een aanvaarde overkoepelende standaardvorm. Deze dialecten worden gesproken in het overgrote deel van zowel Belgisch als Nederlands Limburg. Er bestaan diverse taalkundige definities van de term Limburgs. Het vaststellen van het precieze Limburgse spraakgebied is daarmee afhankelijk van welke definitie gebruikt wordt.

Enkele in de aangrenzende gebieden in Duitsland traditioneel gesproken dialecten behoren taalkundig ook tot het Limburgs, maar deze dialecten groeiden sinds de 19e eeuw steeds meer naar de Hoogduitse cultuurtaal toe, terwijl de Limburgse dialecten in Nederland en België evenzo de invloed van het Standaardnederlands ondergingen.

Platdiets = Ripuarisch x Limburgs

Zonder te diep op de linguïstische historie in te gaan kan gesteld worden dat deze taal, het Platdiets, die in het zuiden van Limburg en het noordoostelijk puntje van België gesproken wordt afkomstig is uit de vermenging van het Ripuarisch en het Limburgs.

Dat zijn beide Germaanse talen. Het Ripuarisch, ook wel Noordmiddelfrankisch genoemd, is een Middelfrankische taalvariëteit die tot de Westmiddelduitse dialectgroepen wordt gerekend. De naam Ripuarisch verwijst naar een oud Frankisch vorstendom. Die benaming 'Ripuarisch' zelf is afgeleid van het Latijnse 'ripa'

(oever), waarmee de rechter Rijnsoever werd bedoeld.

De Romeinen duiden de Frankische stammen, die toen woonden aan de Mittelrhein en de directe omgeving (het bovenste deel van de Maas, het onderste deel van de Sieg en aan de Ahr, Erft en Rur) aan als 'Ripuariers'.

Het Limburgs was en is een 'ontwikkelingstaal'. In het Oudnederlands taalgebied ontstond rond de achtste eeuw een scheiding. Toen kwam het zuidoostelijk deel (stukken van het huidige Nederland, Duitsland en België) onder invloed van het Merovingische en vooral ook het Karolingische hof. Die taal noemen we nu 'Limburgs'.

Het Platdiets in Zuid Limburg, in de provincie Luik en aan Duitse zijde is dus een taal die zowel aan het Nederlands als aan het Duits verwant is. Nederlands en Duits beschouwen we als twee afzonderlijke Germaanse talen en beide zijn evenwaardige cultuurtalen. Voor Platdiets gelden die kwalificaties niet, men mag ze liever een streektaal noemen. Het Platdiets is niet echt Nederlands en niet echt Duits, maar daarnaast evenmin een echte eigen taal. Wie het een dialect wil noemen, moet dat zelf weten.

Maar let wel

Het Platdiets wordt niet door een verwante cultuurtaal overkoepeld. Zijn status is dus meer afhankelijk van de politiek-culturele invloed. Omdat het, vooral in het Belgische deel, door het Frans wordt overkoepeld, zou men het alleen om

die reden en als sympathieke ondersteuning eerder een eigen taal moeten noemen.

Plautdietsch/Platdiets

Wegwijzer in het Platdiets langs de Luikse Steenweg (Op en Pavei) in het gehucht Birken.

Het aantal gebruikers van het Platdiets neemt sinds de nieuwe wetten van 1962 gestaag af. Onder inwoners jonger dan 35 jaar wordt deze taal haast niet meer

gesproken; wel vaak nog verstaan. De bewoners van dit gebied beschouwen zichzelf hoe langer hoe meer als Franstalig, Duitstalig of beide.

Wallonië erkende al in 1992 haar dialecten als binnenlandse regionale talen en ondersteunt en subsidieert culturele activiteiten in 't 'Platduitsj' zoals de bewoners de taal zelf noemen.

Deze in België nu officieel Franstalige, maar van oudsher Platdiets-sprekende regio bestaat uit ten minste negen plaatsen. Hieronder de Nederlandse spelling, tussen haakjes gevolgd door de thans officiële Franse en/of Duitse:

Balen (Baelen), Membach, Gemmenich, Homburg (Hombourg), Montzen, Moresnet (Platdiets: *Moresent*), Sippenaken (Sippenaeken), Welkenraat (Welkenraedt) Hendrik-Kapelle (oorspronkelijk: *Hendrikskapelle*) (Henri-Chapelle).

Voorbeeld taalvergelijking

Platdiets/Plautdietsch

Ons Voda em Himmel,
lot dien Nome jeheilicht woare;
lot dien Ritjdom kome;
lot dien Welle jedone woare,
uck hia oppe Ed, soo aus
em Himmel;
jeff ons Dach fe Dach daut Broot,
daut ons fehlt;
en vejeff ons onse Schult,
soo aus wie den vejewe,
dee sich jeajen ons
veschuldicht ha;
en brinj ons nich en Vesetjunk nenn,
oba rad ons von Beeset.

Zelf zoeken?

Typische Platdietsse en Limburgse taal op het internet: bv.

Gezegdes:

<https://youtu.be/2OgW9lj01J8>

100 Leukste Limburgse woorden:

<https://youtu.be/eXBZR9vKJnM>

Boerezwaluwe

Voor de vijftiende keer werd op 1 maart het 'Brabants Boekske' gepresenteerd. Ditmaal onder de titel 'De kont teege de krib'. Een verzameling van 35 pakkende verhalen en 15 prachtige gedichten in het dialect van de 50 schrijvers.

Bij de presentatie werd ook de Willem Ivenprijs uitgereikt, de prijs voor het beste Brabantse verhaal in dialect (opgenomen in het boek). De winnaar van deze prijs, gesymboliseerd door een beeldje van 'de haan' is dit jaar Jacques van Gerven, ons allen welbekend.

Hij leverde een driedelig verhaal over een generatieconflict met als titel 'Boerezwaluwe'.

Boek te koop: o.a. Bol.com € 14.95

Uitgever: Stichting Brabants, Hardcover 120 pagina's, EAN 9789070545437

Blijf gezond en tot het volgende contact!

Bestuur Weerderheem Valkenswaard

Nederlands

Onze Vader die in de
hemel zijt,
Uw naam worde geheiligd,
Uw rijk kome.
Uw wil geschiede,
op aarde zoals in de hemel.
Geef ons heden ons dagelijks brood,
en vergeef ons onze schuld,
zoals ook wij aan
anderen hun schuld vergeven
(vergeven onze schuldenaren).
en leid ons niet in bekoring,
maar verlos ons van
het kwade.